

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi polji. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 14.

V Ljubljani, 15. julija 1880.

Tečaj XX.

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

17. V ó d.

Danes se pa hočemo nekoliko obširneje pomeniti o vodu.

Kaj je vód?

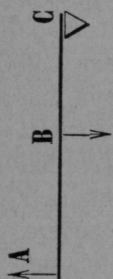
Raven negibčen drog ali žerd, tudi deska, ki se dá okrog nepremičnega náslonila (podporišča) verteti, imenujemo vód. Veliko izmed vas se je gotovo že gugalo na kakem drogu ali na kaki deski. Na kaki palici ali šibi bi se ne mogli gugati, ker palica ali šiba se rada udaja in šibi. Za vód potreben je tedaj negibčen drog ali deska, ali sploh kaj negibčnega. Da pa drog ali deska na tla ne padeta, slonita na slonilu. To se zove tudi podporišče ali naslonišče. — Pa še nekaj družega zapazimo na podporišču; ako se gugljemo, verti se drog okoli neke točke na naslonišču. — Drog se tedaj mora verteti okoli svojega podporišča ali naslonišča.

Ako bi se n. pr. dva dečka, Mirko in Dragotin, na dilji gugala, ter bi se Mirko povzdignil v visočino, tedaj deluje v tem slučaju Dragotin kakor sila in Mirko pa kakor teža. V nasprotnem slučaju pa deluje Dragotin kakor teža in Mirko pa kakor sila, kadar se Dragotin kviško povzdigne. Iz tega tedaj spoznamo, da razločujemo na vódu dve točki, namreč točko, kjer sila deluje (Angriffspunkt der Kraft), drugo pa, kjer teža prijema ali prijemališče (Angriffspunkt der Last).

Kaj imenujemo tedaj vód? — Ktere točke razločujemo na vódu? — (Točko sile in točko teže.)

Dalje pa pravimo onemu delu vóda od podporišča do grabišča sil, ramo sile, in del od podporišča do kraja grabišča teže, pa ramo teže.

Jednakoramni vó d imenujejo taki vó d, kjer je podporišče ravno v sredi, tedaj jednako daleč od kraja grabišča; ako pa podporišča kraj ni ravno na sredi, tedaj pa zovemo taki vó d raznoramni vó d. Pri jednakoramnem, kakor tudi pri raznoramnem vó du pa je vó d dvoramni. D v o r a m n i vó d tedaj more biti ali enakoramen ali raznoramen. Sedaj smo, slišali, da so dvoramni vó di, tedaj so gotovo tudi eno-, tri- in mnogoramni vó di! — Pamet nam že pove, da bi bilo treba za triramne vó de dvojih podporišč. Kadar bi se pa drog na ta način podpiral, potem to ni vó d. Zakaj neki ne? — Zapomnite si tedaj: troje in mnogoramnih vó dov nij! — Znabiti se pa dobe jednoramni vó di?

Palčica B. A. ima podporišče v B. Pri točki B. je tedaj podporišče. Je li mogoče sukanje okoli te točke? — Da mogoče je! — Tam, kjer je teža na točki B pa zovemo grabišče teže. Kje pa je sedaj grabišče sile? — Ta pa je pri čerki A.

Ta podoba nam tedaj predstavlja vó d. Kolikoramni pa je ta vó d? — Vidimo le jedno ramo; čerto od podporišča C do čerke A, tedaj ves drog vó da je le rama sile. Ali je pa tudi res le ta jedina rama? — Ali nismo imenovali pri dvoramnem vó du, njega del med podporiščem in težo, ramo teže? — Zakaj bi tedaj tudi tukaj pri tem vó du, ne imenovali ta del ramo teže? Imeli bi sedaj ramo sile in ramo teže, a vendar se obe rami stikate na jedni točki, ter tako le jedno ramo narejate; zato pa zovemo take vó de jednoramne vode, pri jednoramnem vodu je podporišče na koncu vó da za točko teže, a pri dvoramnem vodu je podporišče med točko sile in točko teže.

Oglejmo si razne vode še natančneje! Naj prej dvoramni vó d z dvema jednakima ramama. Taki vó d imamo v navadni tehtnici ali vagi. Vaga je sestavljena iz prečke (gredelnice) in iz dveh skledic; os z ostrim ali malo tumpastim robom deli prečko na dve enako dolgi rami in dopušča, da se vó d, kolikor mogoče, lahko verti okrog nje. Jeziček v sredi voda je pa zato, da kaže natanko, za koliko da se je vó d uklonil iz vodoravne lege. Prečkino težišče mora ležati nekoliko niže od njene osi, okrog ktere se verti.

Ako denemo v skledico, ktera visi na grabišči teže, n. pr. 4 gr., tedaj moramo v drugo skledico, ktera na grabišči sile visi, tudi težo 4 gr. položiti, da pride prečka v vodoravno lego. Potreba je tedaj ravno tako velike sile, kakor je teža, da pride prečka v vodoravno lego. Kadar je pa prečka v vodoravni legi, tedaj nam to znači in dokazuje, da teži, ktera si prizadeva na zdolaj pasti, druga sila popolnoma vspešno nasproti deluje, ali kar je vse jedno, da sta sila in teža v ravnotežju. Vse to naj učitelj na vagi poočituje.

Kako se je naredilo ravnotežje? — Tako, da smo naredili silo ravno tako veliko, kakor je na nasprotni strani teža. To se mora zgoditi pri vsakem enakoramnem vódu, ako hočemo, da pride v ravnotežje. Zakon: Jednakoramen vód je v ravnotežji, kadar ste sila in teža enako veliki.

Na ta zakon opira se tudi poraba in korist tehtnice. Ker je treba vselej ravno toliko sile, kolikor je teža velika, tedaj nam kaže število teže o skledici vselej natančno, kako velika je teža o nasprotni skledici.

Vendar vsaka tehtnica ni enako pravična; pravična je le tista tehtnica, pri kateri ste obe rami enako dolgi in ako ležite točki, v katerih ste skledici obešeni, z vertiščem v tistej ravni čerti. Poleg tega, da je vaga pravična, treba je tudi, da je občutljiva. Tehtnica je pa tem bolj občutljiva, čim dalje ste njeni rami, čim manjša je teža prečke in čim bližje vertišča leži njeno težišče. — Da se pa prepričamo o pravičnosti tehtnice, moramo tako-le ravnati: V jedno skledico se dene, kolikor koli uteži, a v drugo skledico se potem naklada toliko časa, da je tehtnica v ravnotežji, ako se uteži med sabo premené in se ravnotežje ne podere, pravična je vaga, ako se podere ravnotežje, dokazuje to, da tehtnica ni pravična.

Vprašanja: *Kako in na čim spoznamo, ali dva konja pri vozu jednako vlečeta? Kdaj mora biti drog ali dilja pri gugalnici na oboje strani od podporišča jednako daleč? Kako naredé dečki z diljo, kdaj je jeden teži od družega?*

Lažji deček vzame daljši konec deske od težjega.

Deska se mora tako pomakniti, da je ložji deček s težjim v ravnotežji, gugalnica je potem v vodoravni legi. — Tako gugalnico nam predstavlja raznoramni vod (ungleicharmiger Hebel).

Na katero ramo pritiska večja, na katero manjša teža? Na manjšo ramo deluje teža, ktera je večji od sile, ki upliva in deluje na večjo ramo. Raznoramni vod se tedaj spravi v ravnotežje tako, da na daljši rami manjša sila, na krajši rami večja sila deluje. Razvidno je tedaj iz tega, da se pri rabi raznoramnega voda more ravnotežje obdržati med manjšo in večjo težo, ako se sila na daljšem in krajšem koncu primerno razdeli.

Vprašanja: *Kako se more z navorom veliko klado ali drevo s prav majhino silo kviško spraviti? — Zakaj se dá z motiko zemlja lahko razkopavati? —*

Podporišče je tam, kamor se motika nasloni, težo nareja pa zemlja, sila deluje pa na verhnem delu matičišča (stila).

Kdo in kako se more dokazati, da se opira raba klešč in škarij na raznoramni vod? — Kako je treba raznoramni vód sploh rabiti, da na sili pridobimo, in kako, da na sili zgubimo? —

Ako se gugljeta lahek in težak deček, tedaj se lažji deček vselej više povzdigne in požene, prehodi tedaj tudi daljšo pot, kakor težji deček. Lažjega dečka imenovali smo silo, kateri na sili pridobiva, ako ta na daljšem vódnem ramu deluje; ali pa se po rami sile, ako je daljši od rame teže, mehanični dobiček pridobi. Ako si ogledamo dolgost potov, katere prehodite sila in teža, tedaj se prepričamo, da prehodi kraj sile dalje rame večo pot, kakor teža grabišča. Kaj spoznamo iz tega? — To, da je z dobičkom, kterege ima daljši rama, ob enem zvezana tudi škoda; na poti se na ta način zgubi. V ravno navedenem zgledu smo vidili, da je vzdignila sicer manjša sila večo težo, ali ta se ne giblje tako daleč, kakoršen je pot, kteregea prehodi točka grabišča sile.

Ako sedaj vse skupaj povzamemo, tedaj dospemo naposled do te le resnice: Ako z raznoramnim vódom pridobimo na sili, tedaj zgubimo pa zato na potu in s tem tudi na času.

Da si to mehanično škodo raznoramnega vóda z drugimi zgledi še bolj pojasnimo, oglejmo si návor, kako ta pri rabi, kadar klado le prav malo od kraja premaknemo, od grabišča sile velik krog naredi. Ravno to zapazimo tudi pri kopanji zemlje z motiko.

Raznoramni vód rabi se brezštevilno mnogokrat, n. pr. kakor návor, veržel, zavóra, vitel, motovilo, ročica, sveder, ključ, klešče, škarje i. t. d.

Beremo, da je gerški merec Arhimed, ki je prvi spoznal zakone vóda, pri neki priliki navdušeno zaklical: „Dajte mi podporišče, in vzdignil bom zemljo iz njenih tečajev“.

Na raznoramni vód opira se tudi rimska vaga (tehtnica) s kembeljem. Pri tej vagi obesi se breme na krajšo ramo vódo, med tem ko se kembelj dá premikati po daljši rami; poslednja je s zarezi razdeljena na enake dele. Kembelj je treba pa tim dalje od vertišča pomakniti po daljše rami, čim večje je breme. Ako ima rama teže ali bremena le en del, tedaj je breme vselej še enkrat tako veliko, kakor znaša število delov ali zarez, na katerih je kembelj. Ako je n. pr. kembelj na 5. zarezih, tedaj je breme 5krat tako veliko, in ako je kembelj 1 kgr. težak, tedaj tehta breme 5 kgr.

Po vsem tem oglejmo si sedaj pa še enoramni vód, kterege nam predstavlja ravna, negibna čerta, katera je na enem koncu terdno podperta, in katero hočete dve v nasprotnem smislu delujoči sili verteti okrog podporišča. — Naši roki ste enoramni vód. Podporišče je v rami, gibanje pa nareja in prouzročuje čutnica, katera je verh roke, in sicer tako, da je rama sile (t. j. kraj od grabišča čutnič do pleč) primeroma zelo majhen k rami bremena, t. j. celi roki. Ako uzamemo breme v roko, tedaj potrebujemo za to več sile, kakor je pa breme težko. Mi tedaj na sili zgubimo, zato pa na poti pridobimo. Čutnico je nam treba le prav malo zagibati, da roko, v kateri je breme, precej dolgo premaknemo.

Tako je večina udov našega telesa ustvarjena; vedno se gleda na dobiček pri poti; čutnice na sebi le malo zagiblujemo ter od udov oddaljimo. Pa tudi zdolna roka je enoramni vód. Laket je podporišče; na daleč od tam je gibna čutnica, tako da je rama sile krajši od rame teže. Treba je tedaj, ako hočemo s stegnjeno roko kako breme vzdigniti, dosti več sile zato porabiti, kakor tehta breme samo na sebi. Uporabe tega vóda so še tačka, nož, slamorezna kosa, podložnik statev, podložnik kolovrata in slamoreznice, luskač orehov, rezilnik, i. t. d.

Tudi mostovna ali desetinska tehtnica, katera se rabi za tehtanje večih bremen, opira se na vod. (Po okoliščinah naj učitelj tudi to bolj obširno in temeljito razloži.) — Vod nam pa je tudi lepi zgled, mogočnih in velikanskih učinkov, katere prouzročijo dostikrat majhini, neznatni vzroki in dogodjaji. Glej, kako poganja tam drevo svoje korenike v zemljo, ter jih močno vkorenini v razpokljive skale! Mogočni vihar bobni ter maja in maja verh drevesu sem in tje, a korenine se ne zmenijo za vsó hudo uro in nevihto. — Čedalje više in više v zrak razteza in vzdiguje ono svoja ramena (veje) in vedno močnejše sili ter poganja majhina vodova rama svoje koreno proti podpirajoči skali.

Naenkrat se skala razpoči in mogočno drevo telebi in se pogrezne — v globočino. — Neznatno dozdeva se nam hudo, katero pride skrivoma ter pogrezne svoje korenine v dušo človekovo. Še se smeja in veseli lahkomišelnež, prezirajoč vihar in nevihto nad svojo glavo, ne zapazivši, kako se že trese in maja zemlja pod njegovimi nogami. Brezvoljen in mertev pogrezne se v prepad. — Arhimedes zahteval je podporišča, da bi bil vzdignil zemljo iz njenih tečajev. Ako si našel v resnici pravo podporišče, le potem zamoreš se res srečnega imenovati! Kako neki imenujejo kristijani to podporišče?

Vprašanja: *Kako je treba ravnati, da naložimo breme z lahkoto na vožiček? — Koliko se pridobi na sili, ako se deček vsede ravno sredi vožička? — Kako je treba naložiti vrečo krompirja, da se le tretjino toliko sile porabi, kolikor vreča tehta? — Kdo zna dokazati na vratih enoramni vód ter razložiti, zakaj se ona pri tečaju težji zagugljejo, kakor na konci vrat? — Kako je treba rabiti enoramni vód, ako hočemo več sile porabiti, kakor breme tehta? — (Vzemi senene vile; porini njih konec v zemljo ali seno, primi grabljišče, ter jih giblji v zraku! Kolikor globokeje si zagrabil, toliko težje je breme, in toliko več sile moraš zato porabiti. Zakaj neki?) — Kdo zamore prekljo, na kateri visi breme, ter jo nosita dva človeka na rami, kakor enoramni vód, razložiti? (Dalje prih.)*

B.

Matija Čop.

„Velikan učenosti“.

*

Prešern.

Skoro o nobenem učenjaku se ni pisarilo toliko koj o smerti in pozneje, kot o Mat. Čopu, dasiravno je on sam spisal malo in nikakor ni bil pripraviti k temu, da bi iz obilnega zaklada svoje učenosti književno podal bil kaj tudi rojakom svojim, pisal sem v Slovencu l. 1874 (II, 148). Popevali in popisovali so ga po nemški in po slovenski, na pr. Franz von Hermannsthal, Ant. Laschan v Illyr. Bl. 1835 Nr. 29; J. Navratil v Vedežu l. 1850 i v Slov. Beril. V. l. 1853; J. Kosmač v Mitth. d. hist. Ver. l. 1857; K. Melcer v Izvestji gimnaz. Ljublj. l. 1865; J. Zupan v Izv. Reškem l. 1874; Fr. Levec v Zvonu l. 1879 i. t. d. — Pred vsemi najboljše in — reči se smé — vsestransko ga je opeval preljubi mu prijatelj in bližnji rojak dr. Fr. Prešern. — V prvi sicer zabavljivi, a vendar iskreni čestitki pičil ga je l. 1832 v „Krajnski Čbelici“ (III, 20) s seršenom:

Čudni dihur.

V Ljubljani je dihur, ki noč in dan žre knjige,
Od sébe pa ne da nar manjši fige.

V drugi prežalostni opeval ga je po nemški v „Illyr. Bl.“ Nr. 30. l. 1835 o smerti pod naslovom: „Dem Andenken des k. k. Lyceal-Bibliothekars in Laibach, **Mathias Čop**“, in z gerškim, v prvi verstici ponemčenim geslom: „Jung stirbt der, den die Himmelsmächte lieben“. V tej žalostnici poje na pr.:

Nicht Du, mein Freund, nur wir sind zu bedauern,
Dein theures Vaterland ist zu beklagen,
Die Jünger, die am Grab des Meisters trauern . . . —
Dir waren heimisch unsres Welttheils Zungen:
Was Hellas, Rom Unsterbliches geschrieben,
Des Britten Lied Begeistertes gesungen,
Der Lusitanier, Spanier heiss im Lieben,
Der Italiener, Deutsche und Franzose
Geschaffen von der innern Gluth getrieben,
Das sprach zu Dir im lieblichen Gekose
Der Muttersprache. Im sarmat'schen Norden,
Wohin gerufen Dich des Schicksals Loose,
Hast Du gelauscht des Mickiewicz Accorden,
Und was der Tscheche, Serbe und der Russe
Ans Licht gefördert, ist Dir kund geworden.
Mnemosyne hat Dich mit ihrem Kusse
Geweiht zu des Vaterlandes Frommen,
Um auszuspenden von dem Ueberflusse;
Nun hat der Tod von uns Dich weggenommen,
Wir sah'n die Saat so herrlich sich gestalten,
Der wahre Ernte Tag, er wird nicht kommen!

Das ist's, warum wir des Geschickes Walten
 Verklagen, das so früh Dich uns entrücket,
 Warum wir weinend uns're Hände falten. —
 Ich weiss, Du standest einsam, unbeglücket,
 Dass Dir, wie mir, nicht Ruhe ward hienieden,
 Dass Dich im kühlen Haus kein Gram mehr drücket.
 Ich gönne Dir den tiefen, sel'gen Frieden;
 Doch werd' ich, bis sie mich zu Grabe tragen,
 Dass Du, mein Theuerster! so früh geschieden,
 Dass Du mir wardst so früh entrissen, klagen.

Tedaj je že snoval dr. Prešern svoj največi spév „Kerst per Savici“; dal ga je na svetlo v posebni knjižici (8° str. 34.) l. 1836, ter v naslednjem sonetu posvetil tretjo čestitko:

Matiju Čopu.

Vam izročim prijátla drági máni!
 Ki spi v prezgodnim gróbi, pésem milo;
 Ločitvi od njega je blá hladilo,
 Hladilo blá ljubézni stari rani.

Minlivost sladkih zvez na svét' oznáni:
 Kak kratko je veselih dni število,
 De srečin je le tá, kdor z Bogomilo
 Up sreče únstran gróba v persih hrani.

Pokópal misli visokoletéče,
 Željá nespolnjenih sim bolečine,
 Ko Čertomir ves úp na zemlji sreče;

Dan jasni, dan oblačni v noči mine,
 Sercé veselo, in bolnó, terpeče
 Vpokoj'le bodo gróba globočine.

L. 1839 so prijatli nekterim slovečim rodoljubom spomenike na grobu popravili (Vodniku, Linhartu), nekterim postavili (Koritku, Čopu), in poslednjemu je posebej Prešern zložil — v četerti čestitki torej — ta-le znameniti napis:

Matija Čop,

rojen 26. dan Prosenca leta 1797, umerl 6. dan maliga
 Serpana leta 1835.

Jezike vse Evrope je učene
 Govoril, ki v tem tihim grobu spí;
 Umetnosti le ljubil je, zgubljenje
 Mu b'le se ure, ko njim služil ni;
 Mladenčam v Reki, v Lvovu in v Ljubljani,
 Netrudin učenik, je um vedril;
 Ako bi daljši časi b'li mu dani,
 Svoj narod s pismi bi razsvetlil bil,
 Peró zastavi komaj, stare Slave
 Buditi rod — odnese val ga Save!

Dopisi in novice.

Okrajna učiteljska skupščina za mesto Ljubljansko je bila 24. m. m. v mestni dvorani. C. k. okrajni šolski nadzornik pl. Gariboldi otvoril sejo ob 9¹/₄ uri, imenuje za svojega namestnika ravnatelja na učiteljišču g. B. Hrovatha, v zapisnikarja se volita gg. Kumer in Majer, učitelja na I. m. šoli. G. nadzornik naznanja spremembe pri učiteljstvu t. sl. leta. Na mesto $\dagger$ E. Skofic je prišla na žensko vadnico gđc. Berta Heinricher, na I. mestno šolo g. Bele, g. J. Travnar ostane na I. m. šoli, kjer je dobil 3. razred paralelko. Nadučiteljica Krašner se je službi odpovedala, vodstvo je prevzela gsp. Moos, učiteljica Gusl pride na izpraznjeno mesto, dosihdob jo namestuje gđc. Marija Podrekar.

G. nadzornik pove o svojih »nasvetih«, stavljenih mestnemu sl. svetu. On je zato, da bi se osnovala III. mestna šola za dečke; mestni dekliški šoli naj se preskerbi telovadnica, šola na Mahu naj se opustile paralelke in tam na I. mestni šoli naj se zaporedoma nove klopi napravijo.

O nasvetu Razinger-jevem v m. šolskem svetu, naj se število učiteljev in podučiteljev na mestnih šolah postavno vravna, bere v skupščini dotično »poročilo« mestnemu šolskemu svetu, v katerem pravi, da je razmerno število pravo, ponavljaja pa zopet zgoraj omenjeni predlog za vstanovo III. mestne deške šole, rekoč, da je že 3 leta v vsakem razredu na I. m. šoli število učencev preveliko in čezpostavno. Na II. mestni šoli naj bi se opustile paralelke in tam se osnovala osemrazredna meščanska šola; mestna dekliška šola je nepopolna 5razredna ljudska šola; v pritličji reduta, kjer je bil doslej pismohran (Mappenarchiv), naj se 1 soba porabi za telovadbo, 1 za 5. razred in v drugih naj ima stanovanje vodja dekliške šole.

Opazke nadzornikove se tičejo šolskega obiskovanja, šolskih uradnih pisem, sprejemanja otrok iz okolice v mestne šole; g. nadzornik omenja dalje tudi poučevanja po skupinah (Abtheilungsunterricht), ter pravi, da se v bistvu še sedaj ne spolnuje, pristavi pa: zoper tako poučevanje so se sicer mestni učitelji vsi oglasili, in nekdo je tako poučevanje imenoval »Schwindel«, a on ostaja pri tem, ker je postavno; šolski in učni red ne pozna tako zvanih repetentov, tudi odlikovanih ne, temveč učenci se imajo razdeliti v razrede in skupine po §§. 44, 45 in 46 sl. in uč. reda dné 20. avgusta 1870. — Napredek in vspeh je po različnih šolah tudi različen, po enih bolj, po drugih manj ugoden. G. nadzornik je imenoval tiste razrede po m. dšk. in dekl. šolah, po katerih je bil bolj ali manj zadovoljen, tako da je vsak navzočen lahko vedel, koga da nadzornik meni. Pri jezikoslovnem pouku želi enake terminologije po vseh razredih, priporoča latinsko, tako tudi pri imenovanji mescev; priporoča popravljjanje nalog, pravilnost v govorjenji, v nemškem posebno kar se tiče reda glagolov v postranskih stavkih, v slovenskem, kar se tiče rabe predlogov »o, od« i. t. d. Pri zemljepisji priporoča risanje na tablo. Za telovadbo pa »Schmidt's Turnlehre«, sicer pa zavrača navzoče na to, kar je uže v prejšnjih letih o poučevanji govoril.

II. točka dnevnega reda. »Pisava v slov.-nemškem »Abecedniku« in v slov. Abcd., spis. A. Žumer in A. Razinger, založ. Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani.

G. nadzornik pripoveduje, zakaj da je ta stvar zopet letos na dnevnem redu, ker je bilo uže l. l. sklenjeno, vpeljati te knjigi v šole, berž ko bodo dovoljene. On pravi, da je l. l. šlo samo za slov.-nemški Abecednik, letos je pa tudi doveršen slov. Abcd. Ko je bil Abcd. tiskan, so se nekteri spodikovali

nad pisavo, tedaj hoče on še enkrat učitelje prašati, njemu se zdi, kar se tiče pisave neprilичno, da bi se otroci vadili česa, kar bi pozneje mogli opuščati, tudi on, kakor nadzornik, ne sme dopuščati, da bi se z metodami skušalo (eksperimentovalo). Kakor berž se pa upelje ta metoda, jo bode on tudi zahteval po mestnih šolah.

Poročevalec g. Razinger govori obširno in temeljito o »pisanji« po prejšni in sedanji metodi, primerja pisanje in njega poučevanje z risanjem. Potem svojo pisavo, kakoršna je v Abecedniku, razlaga na šolski tabli temeljito, mikavno in do pičice natančno, ter pove zakaj mora vse tako biti, posebno pa poudarja, da njegova metoda ne upeljuje nič novega, nič nenavadnega, marveč da je po njegovi metodi pisava, kar moč jednostavna, otrokom lahko izpeljiva, praktično naj bolje, ker jih sili pero prav držati, ko začnejo z debelimi črtami pisati, drugače namreč debele čerte ne morejo prav izpeljati, tiste navidezne robate čerke pa zginejo same od sebe, ko se otroci privadijo pismenskih oblik, in znajo pero prav sukati. Vsak navzočih ima pred sabo izgleden spis »R. Ž. pisave«, g. Razinger pa jo poodčituje »čerto za čerto, pisme za pismenom« na tabli, tako, da ga vsa skupščina pazljivo posluša in se za njegovo vsestransko premišljeno razpravo verlo zanimiva. Oglasi se še g. Žumer, ki povdarja, da se je pri izbiри pismen in njihovega reda posebno gledalo na to, kako da se čerke iz prvotnih čerk sestavljajo. V »Abcd.« bode imel učenec vzor pred sabo; kako ima čerko začeti, kako izpeljati jo, to mu bode v posebno pomoč pri pisalnem pouku . . . G. Kronberger, učenik risanja na učiteljišcih tukaj, pred vsem povdarja prednosti te metode, da je namreč razločna, da ima točno izražene oblike za pismena; prav je, reče na dalje, da se otrok od kraja nekako sili, tako in ne drugače čerke narejati, njemu se ta metoda najbolja vidi, kar jih dosihmal pozna, dasiravno je 14 let v ljudski šoli poučeval. Neverjetno se mu zdi, da bi se ta metoda učiteljem ne priljubila; dobro se mora sprejeti, kjer koli se najde . . . Govorita še dalje vodja na II. mestni šoli g. Belar in učitelj g. Bahovec, prvi razklada temeljito pravila lepopisja v čem obstoji, na kaj se upira, kako se mora postopati, ter povdarja, da se nova metoda posebno v tem odlikuje; drugi pa dokazuje, da se ta pisava v vsem ujema s postavnimi določili, z učnim redom, ter navede v ta namen besede iz učnega reda. Oglasi se g. Eppich, ki hvali Abecednik, deloma tudi R. pisanje, a spodtikuje se nad robotimi oblikami, ki niso kaj lepe viditi in motijo pisavo . . . . . Odgovarja mu zopet g. Kronberger, ki povdarja, da ravno ta točnost, ta določnost je prednost pri ti pisavi, a K-u pa zopet odgovarja E., vsak teh dveh se sklicuje na svoje skušnje, ter svoje terdi. Konečno odgovarja še g. R. g. E., ter ob kratkem ponavlja svojo prvo razpravo, in pristavi: Gospodje ste vsi vedeli, kakšen bode »Abcd.«, kaka njegova pisava, le povedali bi bili in Abecednik bi bil pisan tako, kakor bi bili sami želeli in hoteli. G. Eppich stavi nasvet: Abecednika naj se sprejmeta, a pri drugi izdaji naj se ta nova pisava opusti. Pride do glasovanja. Vodja Praprotnik zahteva glasovanje po imenih, in bilo je 20 glasov zoper E. predlog. Zanimalo nas je, da so učiteljice, razen jedne, bile vse zoper E. predlog; najlozje izhaja kdor doslednje ravna; od lanskega sklepa se okoliščine niso nič spremenile, tedaj tudi pisava ni mogla slabeja postati od m. leta, čemu tedaj vse ugovarjanje, a vsakako je sitno samega sebe po ustih biti.

Učne knjige in učila za prihodnje leto. G. nadzornik bere učne knjige, ki so bile m. l. po mestnih šolah v rabi. V I. razredu se ima upeljati »Ž. R.« slovensko-nemški Abecednik, II. berilo izišlo m. l. v šolski zalogi ima v rabi

biti v 2. in 3. razredu, v 4. razredu dosedanje II. berilo, ako ne izide o pravem času III. berilo, v 4. in 5. razredu ostane Praprot. slovnica in spisje, v 5. razredu je tudi »Cvetnik I. del.« Knjige za poučevanje v nemškem jeziku ostanejo, kakor lani po mestnih šolah

Ker postane nunška dekliska šola s prihodnjim letom 8razredna, sta g. nadzornik in nunski katehet določila, katere knjige se imajo rabiti v teh višjih razredih.

G. predsednik bere knjige, ki so mu bile na ogled poslane, prebravi njih naslove in povedavši o njih zaderžaji, jih po večem med navzoče razdeli.

Poročilo bukvarničnega odseka. — Pervomestnik g. Kokalj, učitelj na II. m. šoli, poroča o stanju bukvarnice, našteva knjige, katere so darovali razni gospodje: p. i. c. k. okraj. nadzornik, bukvar Krajec, vikar in katehet na mestnih šolah J. Rozman, in katehet na nunskih šolah A. Keržič i. dr. Dohodkov je bilo m. l. 47 gl., a troškov 15 gl. 67 kr., ostaja tedaj 31 gl. 50 kr. — Poročevalec nasvetuje, katere bukve bi se imele kupiti v prih. letu, ter imenuje: Diesterweg. »Wegw. für deutsche Schullehrer«, nemške klasike. Ad vocem »klasiki« uname se živahna debata. G. Kronberger želi, da bi se kupili klasiki po Hülskampovi izdaji, ki je pregledana in šolam namenjena, a klasiki naj se nikar ne kupujejo iz »Reklam, izdaje.« Drugi mu ugovarjajo: učiteljem ni treba bukev pristrigati, »in usum delphini«, učitelji uže morejo kaj prenesti. K. ugovarja, rekoč: Hülskamp. izdaja ima opombe in kratko razlagovanje, in ako ni ceneje, tudi ni draža od Reklam. izdaje. — Drugi mu zopet ugovarjajo, in nadzornik dene predlog K. na glasovanje, ki ostane v manjšini. — (Difficile est satyram non scribere.) Za učitelje je tedaj vse dobro: »Ein Lehrermagen verträgt viel.« Prašamo pa vendar le, koliko je takih, da bi klasike razumeli brez razlaganja — brati klasike se ne pravi jih razumeti, marsikdo, n. p. bere »Devico Orleansko,« besede sicer razume, a pesnika pa javalne. — Pri »polzکم branji« je pa menda ravno narobe . . . . Ali bode učitelj manj estetično izobražen, ako ne bere vseh umazanih pesem in pripovedek pri Wielandu, Goetheju ali drugej. — Ko je sloveči meso-malar Makart hotel poslati svoje slike »die fünf Sinne« v razstavo v Düsseldorf, pisali so tudi liberalni časniki, da njegovi nagci (Nuditäten) niso za očitno razstavo, ljudem bi se okus pokvaril, hoteli bi samo takih slik, drugi malarji, ki ne malajo človeškega mesa, bi ne najdlji kupcev. — Ljudem bi se okus pokvaril, pišejo časniki, katerim je javna morala kaj vredna . . . . Ur. *) G. poročevalec na dalje še bere knjige, ki bi se imele nakupiti, slovenske nismo slišali nobene imenovati, no »te se zastonj dobé, ako jih hočemo, kaj ne?«

G. Bahovec predlaga napravo nove omare za bukve. — Skupščina izreče zahvalo vsem dariteljem bukev, a knjigarju Krajcu, ki je daroval »Valvazorja« vsega, se ima v pismu zahvala izraziti. Razgovor je bil še zavolj sposojevanja bukev iz licealne biblioteke. — Skupščina se zahvali g. Kotalju za njegov trud — bukvarnica daje dosti posla, kdor jo ima v redu. — Dosedanji komité gg. Kotalj, Raktelj in Žumer še ostane.

V stalni odbor se volijo per acclamationem bivši gg. Linhart, Praprotnik Andri, Raktelj in Tomšič.

Samostalnih predlogov ni bilo. Zbor se sklene s slavoklicem svitlemu cesarju ob 12 $\frac{1}{2}$ uri.

Dvestoletnica vstanove keršč. šolskih bratov. (Konec). De Lasalle si je veliko zaslug pridobil tudi s tem, da je šolsko obiskovanje pospeševal a

*) Sicer glej na zadnji strani dopis „Iz Ljubljane“.

ne sè silo, marveč je revnim starišem pokladal na serce dolžnost, da pošiljajo svoje otroke v keršćanske šole. Večkrat je zaklical naš slavni in velikodušni mladinoľjub: Ne morem misliti na veliko število otrok, katerim je nevednost v pogubo, drugače, da me solze posilijo. Pridobiti stariše za šolo, je svoj učni čertež vravnal praktično, kar le moči. Poleg tega je pa tudi dajal učenikom natančen pouk, kako priti v okom šolskim zamudam: da se zavrača zanikernost starišev, vzlasti revnih, je pred vsem treba, da z njimi govorimo, in jih opomnimo dolžnosti, da dadó otroke poučevati, predstaviti se jim ima krivica, katero skazujejo otrokom, ako jih ne dadó poučevati v branji in pisanji, dopovedati se jim mora, kako zelo bi to škodovalo njih otrokom, ki ne bodo nikdar sposobni za kako uradno službo, ako ne bodo znali brati in pisati. Potem se jim mora pojasniti, kaka še veči škoda bi bila to otrokom, ako bi bili nevedni v stvarih, ki se tičejo njih izveličanja. Ker so pa to navadno taki, ki milošnjo dobivajo, podati se ima župniku zapisnik otrok, ki šolo zamujajo, zapiše naj se njih ime, stanovanje, da se starišem ne daje milošćine, in se s tem prisilijo, da otroke pošiljajo v šolo. Posebno je pa gledati na to, da se otroci pridobé; delati gre na to, da bodo po šoli hrepneli, kakor po darilu, da jo bodo ljubili kakor dobroto. V šolo se imajo privabiti z vsemi sredstvi, kakor veleva to modrost; navadno so otroci starišem maliki, ako bodo otroci tiščali v šolo, bode to starišem nagib, da jih bodo tje pošiljali. Ako se šola otrokom priskuti, pride navadno od tod, da je učitelj premalo skušen, da nima veselja do šole, da ne ve prav ravnati z otroki.

Jan. Kerst. de Lasalle je nadzorništvo in vodstvo šol izgledno vravnal. Vsaka šola ima svojega ravnatelja, več šol nadzoruje visitator. Osrednje vodstvo ima zopet verhovni prednik. Naše moderno šolstvo je prav tako vredjeno.

Tudi za metodo pri pouku si je pridobil neumerljive slave, namesto posameznega poučevanja, kakor je bilo pred navadno, upeljal je skupno poučevanje po razredih (Massen- oder Klassenunterricht) in skupinah; sicer je tudi pomagalec (monitoren) prejemal za navadno ponavljanje, a ne tako, kakor sta to storila Bell in Lancaster; neposreden nauk ni hotel prikrajševati. (Sicer je uže Komenski poudarjal to splošno metodo pri poučevanju, a še le Felbinger je sè svojim vsкупnim poučevanjem spodrnil posamezno poučevanje (Einzelunterricht), kakor je bilo dosihmal navada. Naša misel o tem je: Bolj ko učitelj svoje moči cepi, manj opravi, več ko je razredov ali skupin, slabeje je za splošno poučevanje; najboljše poučevanje je neposrednje, posrednje je le tam na svojem mestu, ker neposrednjega ne more biti, n. p. po jednorazrednicah, ker ima 1 sam učitelj otroke razne starosti navadno od 6. — 14. leta in različnih vednosti pred sabo, tam, a le tam se ne more učitelj ogniti posrednega poučevanja, in po takih učilnicah imajo izurjeni učitelji kakega večega učenca za pomagalca ali monitorja. Ur.)

Da je podloga, katero je postavil čast. de Lasalle svojim šolam, terdna, stanovitna in pospešuje vsako pametno napredovanje, priča tega je nam velika svrha, katero so dosegli šolski bratje dosihmal noter do današnjega dné. Na zadnji parizki razstavi odlikovali so se izdelki učencev po njih šolah, še bolje pa učila, katera so bratje sami izdelali. Darilna sodba je priznala zavodu šolskih bratov sploh zlato svetinjo, takisto sta dobila tudi dva brata in dve posamezni šoli zlato svetinjo; dalje so dobili šolski bratje tam 7 srebrnih in dve bronasti svetinji in dvoje častnih priznanic.

Da so tudi najveljavnejši škofje za vstanovljenje in razširjenje reda šolskih bratov, to kažejo pastirski listi francoskih in belgijskih škofov, v katerih prigovarjajo za napravo novicijatov in vstanovo novih šol.

Tudi slavni Pij IX. in sedanji sv. Oče Leon XIII. so pri mnogih prilikah dokazovali, da visoko čislajo vstanovo čast. de Lasalle-ta.

14. marcija 1878 so pisali sv. Oče vesoljnemu predniku bratov keršč. šol: »Dokaze verne udanosti, katere si Ti v imenu redovne družbe, katero vodiš, nam poslal, sprejeli smo s toliko večim dopadajenjem, ker se vi povsod, kjer koli delate za izobraženje mladine, pokažete kot prave sinove tistega častiljivega moža, ki je ob času, ko se je začela Jansenova kriva vera, svoje veselje najdel v tem, da se je javno imenoval »rimskega mašnika«, in ki vam je to otroško spoštovanje in ljubezen do svetega prestola zapustil kot drago dedščino.

Gorečnost, s katero se trudite, mladinski dōbi vtisniti načela svete kerščanske vere, ko jo ob enem poučujete v začetnih pojmovih vednost in znanost, je škofom zelo po všeč, oni si želē podpore vašega stanu, tudi Nam močno dopada.

Bolj tesno pa, ko se oklenete cerkvenih viših pastirjev in tega svetega stola, kolikor bolj vspesno in koristno delate v izobraženje duš za ljubezen do vere in do kreposti, toliko bolj vas bodo sovražili tisti, ki si na vso moč prizadevajo razrušiti edinost svete cerkve, in narode pri korenu spriditi, a Boga pa izključiti od človeških zadev, tedaj se morajo besede večne resnice, Jezusa Kristusa, nad nami spolniti, ki je rekel: »Sovražili vas bodo zarad mojega imena«.

Torej tedaj, ako imate prestajati zaničevanja in preganjanja, ako celo zapazite, da žuga še huje nad vas priti, ničesa se ne bojte, in serčnosti ne zgubite: marveč veselite se, da terpite preganjanja zarad Jezusovega imena.

Hodite po stopinjah tega, ki je za izveličanje duš hotel terpeti zaničevanje, zasramovanje, muke in smert in svoje moči in dušne darove s toliko večjo gorečnostjo obračajte v to, da iztergate mladino nevarnostim zapeljevanja in nejevere in da izučite nov zarod, ki naravná zopet dolgo kaljeni red.

Ko tako zarad pravice terpite preganjanje, bodete srečni; ker pridobite si s tem velike zasluge za cerkev in deržavljanski red in vaša stanovitnost bude ostala v blagem spominu.«

L. 1858 je c. k. vlada brate kerščanskih šol poklicala na Dolenje Avstrijsko, da vodijo sirotišnico, katero je vstanovilo cesarica Marija Terezija. Pod ravnateljstvom brata Mainaudin so do dobrega preustrojili vso vredbo te vstanove, ta brat je še sedaj ravnatelj (Rector), in svitli cesar so mu l. l. za njegove velike zasluge podelili zlat križec za usluge s krono. Merličev je bilo manj v tej hiši, vsa vstanova je bila bolje urejena, oblasti so to javno pripoznale. Tudi šola se je izverstno obnesla in vživa največe zaupanje.

L. 1869 sta vstanovila dva kerščanska tovarničarja, brata Jakob Lang v Fünfhaus pri Dunaji, zasebno šolo za dečke, katero izverstno vodi brat Oton Mayerhofer, in ki posebno slovi. 4. oktobra, ko so jo otvorili, je bilo le 17 dečkov, a uže v prvem letu se jih je narastlo do 100. Deželni šolski svet jo je večkrat nadzoroval in l. 1872 je šola dobila pravico javnosti in l. 1878 je bilo v 6. razredih uže 410 dečkov; ker ni bilo prostora, niso mogli vseh oglasujočih sprejeti.

Red je imel 31. decembra 1879 1283 hiš, a bratov je bilo 12008. Ti so poučevali koncem prešlega leta 355.752 učencev, med temi njih 300.816, ki so imeli vse prosto, 6155 sirot, 469 normalnih učencev i. t. d. Red se je razširil v dveh letih tudi na Španjsko in v Palestino, kjer so otvorili šole v Madridu, Barceloni in v Jeruzalemu. Red deluje plodonosno. Naj se daleč daleč razširja, da more veliko dobrega storiti.

Kranjski deželni zbor. 3. seja 19. junija. Dr. Schrey poroča v imenu finančnega odseka o proračunu učiteljskega penzijskega zaklada. Troški za

1. 1880 iznašajo 15.303 gl., dohodki 6.708 gl., primanka 8.595 gl., kar se ima pokriti iz deželnega zaklada. Za l. 1881 je troškov 16.393 gl., dohodkov 7.048 gl., primanka tedaj 9.345 gl., za kar ima skerbeti dež. šol. zaklad. Oba proračuna se odobrita.

— 4. seja 21. dne junija t. l. Dr. pl. Schrey poroča v imenu finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1880. in predlaga: 1) Proračun o potrebščini 195.829 gold., o zakladi 16.551 gold. 72 $\frac{1}{2}$ kr., tedaj o primanjkljevi 179.275 gold. 27 $\frac{1}{2}$ kr. naj se potrdi. 2) V poravnanje tega primanjkljeja s 179.275 gold. 27 $\frac{1}{2}$ kr. naj se dovoli za 1880. leto 18 $\frac{0}{10}$ deželne priklade za normalno-šolski zaklad na neposrednje davke, podvržene prikladam za deželni in zemljiško-odvezni zaklad, izvzemši one ljubljanskega mestnega okraja. 3) Učiteljski siroti Jovani Mašekovi naj se miloščine dovoli po 50 gold. za leto 1880., 1881. in 1882., učiteljski siroti Ani Centrihovi pa naj se miloščina letnih 50 gold. podaljša do 1. maja 1881. Ti predlogi, pa tudi predlog barona Apfaltrerna, da deželni odbor, pričenski od leta 1882. za stavbe in uravnave šol izplačati sme deželnemu šolskemu svetu le svôte, katere bode deželni zbor sam odločil, obveljajo brez debate. Dalje je finančni odsek nasvetoval, da deželni odbor v proračunu potrjenih 700 gold. za nagrade katehetom le tedaj sme potrositi, ako bode normalno-šolski zaklad v to obsojen od najvišega kompetentnega šodišča. A nasproti vitez Vesteneck nasvetuje, naj se navedeni znesek 700 gold. dovoli brezpogojno, le s tem priderikom, da normalno-šolski zaklad ni dolžan plačati take nagrade in da ima pravico, povračilo zahtevati od tistih, kateri bodo v zadnji stopnji v to zavezani, — deželnemu odboru pa naj se nalaga, omenjeni pridržek naznaniti deželnemu šolskemu svetu, vprašanja zarad remuneriranja katehetov do zadnje pristojne stopinje konečno dognati, ob enem pa v polajšanje normalno-šolskega zaklada učiniti, da vsaj one šolske občine, katerih kateheti zdaj dobivajo nagrade iz tega zaklada, v smislu §. 55 politične šolske ustave voznini primerni del navedenih nagrad takoj prevzamejo. Ta predlog sta podpirala grof Thurn in dr. Deu. Najbolj temeljito pa priporočal ga je gosp. deželni predsednik Winkler, naglašaje, da je le previdno, ako se ne postopa ostro zoper duhovščino naše dežele, katera se je bolj kot drugod sprizajnila sè šolsko postavo in katera v 30 šolah za silo osnovanih podučuje. — Poslanec Klun izreka začudenje, da nasprotna stran priznava zdaj potrebo poduka v veronauku in pravico do nagrad, ker so njegov nasvet v zadnjem zborovanji gledé nagrad za katehete popolno zavrgli, vendar ga to spokorjenje veseli, zato priporoča Vesteneckov predlog toda s to premembo, naj se dostavek gledé pridržka pravice za povračilo izpusti. Vitez Vesteneck od besed poslanca Kluna občutljivo zadet, skušal je začudenje ironično izpodbiti. Konečno je poročevalec pl. Schrey poprijel besedo in dolgotrajno zagovarjal odsekov predlog, v tem pa neko neresnično opazko vpletel, zarad katere ga gosp. deželni predsednik Winkler zavrne. Pri glasovanji se sprejme Vesteneckov dostavek, za Klunov predlog je bilo 16 glasov, nasproti pa tudi 16, in zdajci, da zmaga nasprotna ustavoverna stranka, jej skoči deželni glavar s svojim glasom na pomoč.

(Dalje prih.)

Štajerski deželni zbor je imel v soboto 19. junija svojo 6. sejo. Poslanec Karlon je predlagal, naj se njegov predlog gledé osnovanja posebnega zakona za znižanje šolske dolžnosti izroči naučnemu odseku za posvetovanje. Govornik je naglašal, da je za ta predlog došlo 680 peticij, poslanci, ki so podpisali ta predlog, zastopajo 710.000 stanovnikov. Deželni glavar dvomi, ali

Karlonov predlog spada v področje deželnega zbora in predlaga, naj se zbor o tem izjavi. Karlon zagovarja, da ima deželni zbor pravico razsojevati v tej zadevi, večina zbora pa je glasovala »zoper« in s tem zaverгла Karlonov predlog.

— Iz Gradca, 6. julija. (Izv. dop. Slov. Nar.). Dné 5. julija so se v večernej seji razpravljale šolske zadeve. Pri tej priliki se je rešilo 665 peticij, v katerih se zahteva konfesionalna šola, znižanje dolžnostij za šolsko obiskovanje ob delavnikih od 8 na 6 let in pa uvedenje učnine. Liberalci so vse žile napenjali, hoteči dokazati, da nemale deželni zbori o takih zadevah ničesar sklepati. Konservativni poslanec Wöhr pa je v svojem izvrstnem govoru dokazal, da je deželni zbor za to kompetenten in da so v peticijah izrečene želje popolnoma opravičene. Ali grof Gleisbach je rekel naravnost: »Mi imamo moč, in nič od tega ne dovoljujemo, če je še tako opravičeno«: to se pravi: »Macht geht vor Recht«. Liberalcem se pa še zdaj ne sanja, da bi se jim znalo kedaj še povračevati jednako z enakim.

Za ljudske šole ima Štajerska leta 1880. plačati 902.700 gld., leta 1881. pa 939.400 gld. Ves ta denar se nalaga na direktne davke in se ne ozira nič na to, če ima katera šolska srenja učitelja ali ne, ali ima jednega ali jih ima štiri, pet ali šest. Tako plačujejo srenje brez učitelja toliko ali še celo več kakor srenje, ki imajo tri ali še več učiteljev. Pa tudi plačilni razredi učiteljev niso pravično razdeljeni, in tako se godi krivica srenjam in učiteljem.

Iz Porenja. Telovaja pri dekličih. V posebno konferenco sta povabila dr. Florschütz, vladni svetovalc, in školski nadzornik dr. Brandenburg v Kolinu glavne učiteljice, in učiteljice, ki so bile pri telovajnem tečaju, da zvesta njih mnenje zastran telovaje na tamošnjih dekliških šolah. V razgovor je bilo stavljeno dvoje vprašanj: 1. Ali je priporočati telovajo dekliškim šolam. 2. V katerih razredih naj bi se telovadilo. Na prvo vprašanje je odgovorila glavna učiteljica na občni šoli (Freischule) tako, da se dekličem na občni šoli ne priporoča telovaja, uže zastran njih slabe obleke ne, tudi razen šolskega časa doma z delom telo utrudijo toliko, da jim ni treba telesa še posebej truditi. Potem je spregovorila glavna učiteljica okrajne šole, da takisto velja tudi za večino učenk na okrajnih šolah (Bezirksschulen), tisto malo število dekličev, katerim to ne velja, naj se vdeležuje pri novih tečajih za mladinsko telovajo, ako hočejo njih stariši, da se urijo v telovaji. Te misli so bile tudi druge učiteljice. S tem je bilo rešeno tudi drugo vprašanje. Dr. Brandenburg pak je rekel, da hoče poročati o tem šolski deputaciji, ki ima to na dnevnem redu prihodnje seje.

Spod Šmarne gore. V 18. letih, v katerih kot ljudski učitelj delujem, moram priznati, da boljsega in bolje uredjenega Abecednika do sedaj nijsem videl od onega, ki sta ga sestavila gg. A. Razinger in A. Žumer, ljudska učitelja v Ljubljani. Gosp. R. in Ž. sta vstregla splošnji želji učiteljev in pomagala sta jim iz labirinta dosedanjih »Začetnic«. Abecednik imenovanih učiteljev je po vsem izversten. Prav dobre so bile tudi opazke v tej zadevi od gosp. Fran. Hlavke v »Slov. Nar.« dné 17. junija t. l., štev. 136. Ni dvoma, da bodo vsi slovenski učitelji z veseljem segli po omenjeni knjizici; kajti pisana je tako, da jo morejo rabiti ne samo kranjski, ampak tudi sosednji slovenski ljudski učitelji.

Prav hvaležni smo torej ljudski učitelji gosp. A. R. in A. Ž. za njihov trud. Sijajni vspeh novega »Abecednika« v ljudskej šoli je gotov. Onim učiteljem, ki znajo le podirati, a zidati ne, in ki hoté mej učiteljstvom osnovati opozicijo zoper ta slovenski (ne kranjski) »Abecednik«, kličemo: »Dajte

nam **vi** boljšega!« (Opozicija ni bila toliko zoper Abecednik kolikor zoper pisavo, a brez nje Abecednik ni več originalen.) Cena mu je samo 20 novc. in se dobiva pri založniku Ign. Kleinmayr & Fed. Bamberg-u v Ljubljani.

Iz seje c. k. deželnega šol. sveta dne 24. junija 1880.

Na dnevnem redu je bilo:

Poročilo ravnateljstva c. k. spraševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole o učiteljskih izpitih m. aprila; poročilo se je sprejelo in sklepalo se je o razdelitvi spraševalnih taks.

Ljudskemu učitelju je bilo privoljeno stopiti v pokoj konca m. avgusta; priznala se mu je normalna pokojnina.

Občina je prosila za odpisovanje šolskih davščin od leta 1873/4 in 1875/6, katere ima plačati normalnemu šolskemu zakladu; o porazumljeni s kranjskim deželnim odborom, se ji prošnja odreka, a stavlja dvoje obrokov za vplačevanje.

Jednorazredna ljudska šola se ima po nasvetu okraj. šol. sveta razširiti v dvorazredno, obravnavne pisma se podado deželnemu odboru, da dovoli v razširjenje. — C. k. okrajni šol. svet je poročal, da se je meščanska zadruha v Kamniku pobotala s šolsko občino, da ima priti deška in deklška šola v bodočo na novo postavljeno hišo, to pobotanje se je vzelo na znanje, ukazalo se je tudi primerno, kako se ima o svojem času najemščina za sedanje poslopje iztirjati in zavarovati.

Pomožni učitelji prosijo pristopa k učiteljskim izpitom za splošne ljudske šole; njih prošnje se predlagajo na više mesto.

Da se šolsko obiskovanje na zasebnih ljudskih šolah nadčuva, vpeljati se imajo razrednice.

Pritožbe o kaznih zaradi šolskih zamud, prošnje za nagrado in denarno pripomoč so bile razrešene.

C. k. žensko učiteljišče v Ljubljani se ima skerčiti tako, da bodo le drugo leto pripravnice sprejemali. Uže šol. leta 1881 se ne bodo več pripravnice jemale, marveč še l. 1882. Prihodnje leto bode samo II., III. in IV. tečaj, in kedar se naredba popolno izverši, bode jedno leto samo I. in III. tečaj, a drugo bode II. in IV. tečaj. Iz tega sledi, da bodo vsako drugo leto izstopale usposobljene učiteljice. Ker se jih veliko oglašča za žensko preparandijo in izpit dostoji, bi se utegnilo zgoditi, da bi ne imeli kje prostora za njihovo umeščenje, in zaradi tega pa je ministerstvo to stvar tako vredilo.

14. t. m. je umerla tukaj gospa

Klotilda Praprotnik, po rojstvu Žagarjeva,

soproga gospodu Andreju Praprotniku, nadučitelju in ravnatelju na I. mestni deški šoli. — Rojena v Ljubljani l. 1842, je z odliko dostala učiteljski izpit, ter bila več let odgojiteljica pri grofu Barbo. rodovini. Bila je rajna zelo izobražena in spoštovana gospa, v domači verla soproga ter modra kerščanska gospodinja, skerbna in ljubeča mati in skerbna gojiteljica svoji obitelji; a skusila je tudi v obilni meri vso grenkost in boleost tega revnega življenja, dokler se ni preselila v boljše življenje, kjer bode Bog zbrisal solze iz njenih oči. N. v m. p.!

Znanstvo. Učín plina. Skušnje so pokazale, da soba s temno modrimi zidovi potrebuje za razsvitljevanje petkrat toliko plina (gaza), kakor ga potrebuje jednako prostorna soba, ki ima rumene zidove. Vzemimo, da kdo potrebuje v tamno modri dvorani na leto za 500 gl. plina, bi ga potreboval pri modri dvorani za 300 gl., za jasno rumeno pa le za 100 gl. — Lepa prihranitva temu, kdor rabi plin.

Srednje šole in učiteljšča sklenejo danes 1. š. l. 1880.; mestne šole, deške in dekliške pa imajo šolo še do 24. t. m.; sklenejo pa šole en teden pred določenim časom, ker tu in tam otroci bolehajo za kozami in davico, in iz bolniških hiš tudi zdravi otroci ne smejo hoditi.

Iz Ljubljane. »Du sollst meinen Namen nicht eitel nennen!« To pregreho je zakrivil g. profesor Kronberger pri učiteljski skupščini Ljubljanskega mesta dné 24. junija t. l. (glej spredaj sporočilo), ko je nasvetoval Hülskampovo izdajo nemških klasikov in govoril zoper Reklamovo izdajo. O tej priliki je tudi rekel, da je g. profesor E. Samhaber, učitelj nemščine na ž. učiteljšču, Hülskampovo videl in pohvalil. — Na to se pa vzdigne g. S. ter očita v »Laibach. Schulzeitung« g. K.-u neresničnost (einfache Unwahrheit) ter pravi, da on ni priporočal nakup t. i. očiščenih klasikov, tudi protestira zoper to, da K. njega kot pričo (Gewährsmann) navaja, ker sta si z g. Kr. v nazorih čisto in v vsakem oziru navskriž. G. K. nam pošlje pa to-le

Berichtigung

auf das „Eingesendet“ in der „Laib. Schulzeitung“ vom 10. Juli 1880.

Ich behauptete nicht, dass Herr Samhaber die sogenannten gereinigten Classiker zur Aufnahme an Lehrerbibliotheken befürwortete, — sondern sagte, dass er die von ihm durchgesehenen »Meister-Werke unserer Dichter« (Herausgegeben von Franz Hülskamp. — Münster. — Aschaffendorff'sche Buchhandlung)

1. mit den Originaltexten nahezu wörtlich gleichlautend befunden,
2. die als Anhang jedem Hefte beigegebenen Anmerkungen zum leichteren Verständnisse der einzelnen klass. Werke für recht gut, und
3. den Preis eines cartonirten Heftes (18 kr.) zu Schulzwecken für ganz besonders günstig erklärte.

Laibach am 11. Juli 1880.

Kronberger.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Šolski okraj Kranjski. Na Irazredni šoli v Tersteniku, učiteljska služba, letna plača 450 gld. in stanovanje. Prošnje do 1. avgusta c. k. okraj. šol. svetu v Kranji.

V šolskem okraji Rudolfovem. Na Irazredni šoli na Selih pri Žumbergu, letna plača 400 gld. in stanovanje, do 10. avgusta t. l.

Na Štajarskem. Nadučiteljska služba pri sv. Duhu v Ločah, IV. razr. i stanovanje; učiteljska služba v Šmarji pri Jelšah III. razred; učiteljska služba na Sladki gori, pošta Šmarje, IV. razr. in stanovanje; podučiteljska služba v Žrečah, pošta Konjice, IV. razr. i lepo stanovanje. Prošnje se vpošiljajo krajnim šolskim svetom do 31. julija 1880.

Celje, dné 28. junija 1880.

Haas l. r.

 Današnjemu listu je pridjana priloga.

Odgovorni urednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milc.**

N á v o d

o lepopisji z ozirom na pisavo, katera se nahaja v „Slovensko-nemški abecednik“ in v „Abecednik za slovenske ljudske šole,“ katera sta sestavila A. Žumer in A. Razinger, a abecednika založil Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

„Namén lepopisnemu pouku v ljudskejši šoli je, da se mladina privadi razločno in lepo pisati. Da je pisanje razločno, je pred vsem potrebno, da se vsako pisme (črka) izraža popolnoma tako, da mu ne manjka ne točke, ne črte, niti obloka, niti zapone, dalje, da so glavne poteze krepke in razločno vidne, a tanjke, lasne črte, ki jih vežejo, nežne in drobne. Da je pisava razločna je dalje potreba, da so pismena vsopredno drug poleg drugzega, t. j. da je njihova lega enakomerna.“

Oziraje se na te določbe učnega reda je pisava v omenjenih abecednikih točno izpeljana. Učitelji ljubljanskega mesta so se uže šestokrat o metodi, ki se v njih nahaja, posvetovali in o njej sklepovali. Tako so se pri učiteljskejši konferenci na drugejši mestnejši deškejši šoli dné 16. marcija 1878 zedinili o tem, da hočejo v lepopisji poučevati po metodi, katera se sedaj nahaja v abecednikih, ker učni red zahteva, da mora se na učilnicah, na katerih je več učiteljev, poučevati v lepopisji po enem ravnilu. Ta metoda je bila tudi odobrena v okrajnejši učiteljskejši konferenci mesta ljubljanskega minolega

leta (1879), ko je bil razgovor o tem, da se v prihodnjem šolskem letu uže začne poučevati po novih abecednikih.

Ker pa morda ta pisava ni vsakemu dovolj znana, naj sledé tukaj nekatere opombe in razjasnila.

Prvega šolskega leta se mora vsak predmet kolikor moči jednostavno predlagati, ter začeti se ima s tem, kar je otroku najlažjega. V pisavi pa otrok najlažje zadane ravno črto; iz té pa so poglavitno sestavljena vsa pismena. Ker je pisanje v ozkej zvezi z risanjem, sme se tedaj oboje primerjevati.

Vsakdo vé, da se je poprej na ljudskejši šoli v risanju poučevalo takó, da se nij ničesa doseglo ali k večemu pri takih učencih kaj, ki so bili v to posebno sposobni. Vzrok temu je bilo, da niso začenjali pri najlažjemu in znanemu, namreč pri točki (piki) in ravnej črti. S tem so pa zgrešili namero risanja. Kako se poučuje dan danes po postavnih določbah v risanju na ljudskejši šoli? Odgovor na to nam dajó Grandauerjevi risanjski zvezki, na katere, kakor znano, kaže ministerski razglas dné 6. maja 1874, št. 5815. Kar Grandauerjejev metodi poglavitno veljavo daje, je to, da začjenja z uže znanim, namreč s točkami, katere so na pikčastih risanjskih zvezkih in tako daje začetnikom naslombo, katere ne morejo zgrešiti. Dasiravno naslomba od zvezka do zvezka po stopinjah odjemlje, nahajajo se vendar še na vrhnji stopinji taki migljáji, na primer so slike listov izpeljane z ravnimi črtami. Tako se zavaruje, da otrok ne zgreši prave oblike, ako jo pa, lahko se zavé in se za naprej varuje pomote, ker znano pedagogično pravilo je: „Desetkrat bolje je, pomotam se izogibati in se jih obvarovati, kakor zboljševati jih.“

Isto tako, kakor pri poučevanju v risanju, prav tako je neogibljivo potrebno metodično pohojevanje pri pouku v lepomisli. Iz tega pa spozna strokovnjak, zakaj so se odbrale v omenjenih abecednikih take oblike za pismena. Kakor namreč slike listov izpeljane z ravnimi črtami niso istinite, temveč se morajo polagoma okrožiti, isto tako je z debelo senčno črto, ki je strogo omejena. Na črtah ima povsod otrok točke in natanjko vé, od kod in kako daleč ima potegniti.

Dr. E. Petzoldt pravi v svojem „Handwörterbuch für deutsche Volksschullehrer“: *Do srede pretečenega stoletja so v pisanji poučevali samo tako, da so črke potezovali brez vse metode in brez vsacega reda, a pri tem niso nič mislili. Pri stari metodi sta gospodovala mehanizem in površnost, dasiravno so posamezni poskuševali zboljšati to poučevanje. Tem se posebno prišteva **Albrecht Dürerjev** spis: „Unterweisung der Messung mit Zirkel und Richtscheit (1538)“. Tam dokazuje med drugim, da pisanje sestoji iz treh prvin; te so: ravna črta, krožni oblok in kvadrat. S tem je on prvi postavil podlogo tako zvanje genetične metode, ki velja tedaj za prvi napredek v pisavnem pouku.*

Te tri prvine, katere so pozneje sprejeli tudi večji pedagogi, bile so merodajne takrat, ko se je odbirala metoda za pisanje v teh dveh abecednikih. **Kehr** pravi: *Vsaka pisalna metoda mora imeti svoje težišče v naslednjih treh točkah: 1.) Učitelj naj skrbi za to, da se oblika pismen temeljito ogleda in ostro sprejmé. To učencu nij le prvo, marveč tudi najbolj važno. Ako učenec nima v duhu pred svojimi očmi sliko pismena in je popolnoma ne ogleda; ako mu nij strogo znano, iz katerih prvin je pisme: potem manjka vsakemu pisalnemu pouku naravna podlaga. 2.) Učitelj naj dosledno gleda na to, da se sprejeti uzór natančno posnema. 3.) Naj nikar ne zanemarja prave vaje. V vsakem pismenu naj otroke toliko časa vadi, da slehern potreben potegljáj izpeljujejo varno in urno, tako da se skoraj ne zavedajo, zakaj da mora to pisano biti tako in ne drugače. Da je tedaj močí, oblike pismen temeljito ogledati in ostro sprejeti, treba je bilo v abecednikih posamezne dele pismen **ostro omejiti in počítati**, kar se popolnoma vjema z določbo učnega reda: „Glavne črte naj bodo krepke in močne, a vezalne črte tanjke in nežne.“ Ko so si namreč otroci izpeljavo črt na posameznih pismenih popolnoma prisvojili, potem **z gine sama ob sebi stroga omejitev**. Da otrok vidi omejitev, **mora vidna biti** in zato se je tudi v abecednikih pridržala. Recimo, da ta omejitev nij razvidna, bi učenec glavno črto potegnil do riže in na tej je **nemogoče** črte okrožiti. Nij ravno težkó učencem napisati lepih in mikavnih pismen, a brez namena je vendar le, ako jih otroci ne morejo posnemati. Zaradi tega sprejele*

so se v abecedniku le take oblike, na katerih je razvidna sèstava posameznih delov in katere tedaj začetniki lahko posnemajo.

Jožef Heinrich pravi o zadevi pismen, ki se nahajajo v njegovem abecedniku: *Oblike za pismena, ki se tukaj v abecedniku nahajajo, so po Tustu, samó da so še bolj jednostavno izpeljane. V poznejših razredih naj se pa skrbi, da se oblike, kakor se nahajajo na spodnji stopinji, ogladijo in dalje izobrazijo. Sicer pa bo vsak učitelj lahko našel srednjo pot med temi pismenimi oblikami in svojimi. Abecednika, ki bi slehernemu učitelju v vsakem obziru ugajal, ga nij in ga ne more biti, ker tukaj ima vsak školnik svoje posebne misli (str. 39).*

Ravnati se v abecednikih pri malih pismenih strogo po genetičnem redu nij bilo močí, ker bi bilo sicer za prve vaje v branji premalo berila. V priloženej sèstavi ravnalo se je pri pismenih strogo po genetičnem redu.

Pred pravimi pisalnimi vajami so nekatere predne vaje. Vaje I, II, III, IV naj se izpeljujejo le na ploščicah. Imajo pa namen, da učence sèznanijo s prostorjem, da dobé pojem, kako imajo ležati vrste in kako imajo biti dolge. V teh vajah naj se prve šolske dni otroci pridno urijo; učitelj tudi te vaje, ako se mu primerno zdi, poljubno razširjuje in pomnoži.

Kellner pravi: *Te predne vaje so veliko bolj važne, kakor se na njih vidi pri prvem pogledu. Mnogo učiteljev, katere le žalostno izkustvo zmodrí, je tega napačnega mnenja, da se konečno pride vendar-le do lepega rokopisa, ako se otroci neprestano več let v pisanji vadijo in da smemo od kraja zadovoljni biti sè slabimi pismeni. Otroci se naučé lepo pisati le tedaj, ako jim je oko vajeno in ako roka rada gre za njegovim pogledom in mèrjenjem.*

Vse nadaljne vaje naj se izpeljujejo na ploščici in pozneje tudi po zvezkih. Ploščica naj bode na jednej strani štiririžna. Riže imajo biti široko vsaksebi. Na drugej strani naj ima četverokotje. Zvezki morajo imeti tudi široke riže, kakoršne so n. pr. Musilove ali Grubbauerjeve sedemrižne. Vaje V do XII so prave predne vaje k lepopisji in ker so zeló važne, naj se otroci dolgo časa v njih vadijo, ker se iz njih vsa pismena lahko izpeljujejo. Že v III. vaji je poglobitna črta

vsem pismenom. Ker je V. vaja najvažnejša med vsemi, naj se je tukaj nekoliko omeni. Pred vsem mora se opomniti, da se pisanje na zvezkih začne z debelo (senčno) črto; ako bi se namreč začelo z drobno črto, bi mnogo otrok peró držalo napak, ker s potegljajem navzgor bi pero sukali, ker bi jim, kakor mislijo, ne naredilo dovolj močne črte, ako bi ga prav držali in tako bi se privadili peró napak držati; temu obraniti je pa pozneje prav težko. Pri vaji V. naj ukaže učitelj učencem: 1.) Nastavite peró na zgornjo rižo; 2.) pritisnite je; 3.) potegnite črto. Le s tem doseže pravilno debelo črto. Ta naj je povsod jednako debela, natanjko od riže do riže in ima naj pravilno lego. Ako je učitelj te vaje vspesno izvršil, postopati sme do oblik za písmene. Kaj je s tem dosegel? 1.) Ako je učenec poglavitno črto pravilno naredil, je gotovo peró prav držal, ako se je pa to zgodilo, ne more biti druga lasna črta (črta navzgor) nikdar debela. 3.) Vsa pismena imajo enako lego, katera odvisi le od debele črte. Ako so se otroci te črte dovolj priučili, zadostuje se tudi terjatvam učnega reda, ki pravi: „Pismena morajo imeti vsporedno lego.“

V naslednjih vajah so opombe, ki se dadó razlagati iz vaje same. Takó je n. pr. v IX. vaji vsporedna lega črte navzgor k črti navzdol zaznamovana z nabodenimi vrsticami $ab = cd$, kar ima veljati za vsako zvezo pri pismenih.

Kar se tiče zveze debele z lasno črto, najdemo v **dr. E. Pe-tzoldtovem** „Handwörterbuch“ naslednje: *Debeline (senčnate črte) so senca in ostrine (lasne črte) so svitloba pisave. Brez prvih je pisanje čečkanje. Da se doseže enakomerna debelina, lega in ostrina, je treba strogo gledati takrat, ko se izpeljuje poglavitna črta, na to, da je enakomerno debela in ne poostrena, kakor klin; učitelj naj tudi gleda na to da se lasna črta izpeljuje iz srede poglavitne črte in ostro spodaj in zgoraj prilega robovom glavne črte.*

Pisme ,t'. Povprečna črta ab se ima izpeljati tikoma riže, da se s tem lažje vsporedno ž njo izpelje

Pisme ,a'. Ta črka se izpeljuje iz ,o'. Od točke a se navzgor potegne do riže, potem pritisne in debela črta naj se na tej črti iz-

pelje, da se prava lega doseže in je daljšava od ,o' pravilna. Taisto velja od ,d', ,g' in ,q'.

Pisme ,j'. Spodnja zanjka naj bo pri *ab* najširja. Črta navzgor naj se na riži križa s črto navzdol.

Pisme ,c'. Pika se nikdar ne nareja tako, da se pero pritisne, marveč s tem, da se naredi mala okrožena črta, ki pa se sama zalije. Tako pa postane pika lepo okrogla in ima pravilno lego.

Pisme ,e'. more se narediti, ali da se črta navzgor nekoliko na desno izbokne, ali pa se tudi naredi iz ,o'.

Pisme ,s'. Vsakemu je znano, da je najtežja med vsemi črkami. Naš ,s' je iz štirih naravnih črt in iz krivine s piko. Prva črta je črta navzgor; od vrhne riže nekaj malega do *a* po navzgorni črti nazaj je drugi potegljáj; od *a* proti *b* tretji navpični potegljáj; od *b* navzdol četrti (poglavitna) črta s krivino in piko. Robovi pri *a* in *b* prenehajo sami ob sebi.

Pisme ,C'. Zanjka je vezana na določene pike, ker jo otroci navadno samovoljno in kaj malo lepo izpeljujejo, ako ni toček, na katere se ozirajo. Ta zanjka se začne v sredi med dvema zgornjima rižama, potem se izpelje najprej na levo, potem doli do riže in po tej nekoliko na desno, kjer se zveže s črto navzgor.

Pisme ,E'. Zanjka začenja se višje, kakor pri ,C'. Ko se poglavitna črta vpogne na desno, mora se vspeoredno z rižo izpeljati na levo, da se pride v enako namero zgornje poglavitne črte in potem se še le nadaljuje poglavitna črta. Ako se ne gleda na to, hoče črka navadno vznak pasti.

Pisme ,J'. Poglavitna črta zanj naj se pri začetnem pisanji vleče naravnost, ker bi jo otroci preveč izbočili, a pozneje se sama ob sebi izboči. Spodnja zanjka se izpelje po riži in se potem potegne navzgor do srede in potem se vspeoredno z rižo na desno vleče. Pike na tej zanjki nij; nekaj se težko pravilno naredi in prav za prav ne spada v pisavo, nekaj je pa pisme lepše, ako je zanjka jednostavna. Zanjka bolje da je daljša, nego da je prekratka.

Pisme ,H'. gre izobraževati iz ravnih črt; vsaka črta se nalsanja na riže in se lahko ponareja.

Pisme ,L'. Spodnja zanjka naj bo kar moči ozka.

Pisme ,T'. Tukaj zopet kaže 2. črto izpeljati iz ravnih črt, da se zanjka ne spači. Taisto velja pri ,P', ,R', ,B', kar se tiče vrhnje zanjke, a vendar naj je ta širja, kakor pri ,T'.

Pisme ,D'. Spodnja zanjka je jednaka ,B'-ovi; črta navzgor naj se potem vodi kolikor moči po poglavitnej črti in ta naj se preže pod zgornjo rižo. Vrhnja zanjka naj se izpelje na zgornji riži, potem od le-te naprej vsporedno s poglavitno črto do srednje riže, a od te na desno blizu poglavitnej črti in poslednjič naj se vsporedno s to navzgor potegne.

Pri nakaterih pismenih je dvojje oblik.

Konečno naj se določno opomni, da so se odbrala le taka pismena, ki so začetnikom lahko izpeljavati. V abecednikih se je poglavitno gledalo na to, kako se pismena izpeljujejo in sestavljajo. S tem pa niso izključene, kakor vže J. Heinrich opomni, drugačne oblike, marveč učitelj naj si jih sam odbira. Tukaj je prav tako, kakor pri **Hillardtovem** „Schreibunterricht nach der stigmographischen Methode“, kjer pravi: *Ako učenci poleg pikčastih pisank rabé tudi take, pri katerih je uzorni pis tiskan, n. pr. Greinerjeve, privadijo se po teh točkah, da bistro sprejemajo in natanjčno izražajo. Še celo tiste oblike, ki so drugačne od priučenih, bolj pazljivo ogledajo in bolj natanjko izražajo.*

V Ljubljani, meseca julija 1880.

